

Dokumentiranje dogodkov.

Helena Klobasa,
Zavod RS za šolstvo

Sporočila otrokovega portfolia iz vrtca

IZVLEČEK: S prispevkom želimo nagovoriti učitelje prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovne šole, da na prehodu otroka iz vrtca v šolo, z namenom spremljanja otrokovega aktualnega razvoja, učenja in napredka ter učinkovitega, na otroka usmerjenega nadaljnega načrtovanja, vključijo portfolio otroka iz vrtca.

Portfolio, ki ga prinese otrok iz vrtca v šolo, lahko umestimo med avtentično učno gradivo, ki ga uporabimo pri spremljanju in ugotavljanju otrokovega aktualnega razvoja na več področjih porajajoče se pismenosti, opredeljenih v prispevku. Nabor kronološko arhivirane dokumentacije o otrokovih dosežkih iz vrtca, zajete v portfoliu, je lahko izhodišče za nadaljnjo, na otroka osredinjeno podporo pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela v 1. razredu, saj ta predstavlja

kakovosten vir za ugotavljanje stanja začetnega opismenjevanja v vrtcu in diagnosticiranja ter analizo stanja z vidika predopismenjevalnih zmožnosti in zmožnosti branja ter pisanja. Učitelj lahko v dialogu skupaj z otrokom dobi uvide v mnoge vidike otrokovega razvoja in razmišljanja, saj pripomore, da otrokovo učenje postane vidno. V taki interakciji otroka prvošolca z učiteljem se krepi tudi odnosni vidik učiteljevega dela, kar pozitivno vpliva na varno navezanost prvošolca na učitelja in ustvarja ter krepi čustveno varno in spodbudno učno okolje.

Ključne besede: portfolio otroka, prehod iz vrtca v šolo, vloga odraslega, spremljanje napredka otroka, načrtovanje osredinjeno na otroka

Kindergarten Child Portfolio's Messages

Abstract: This paper encourages teachers in the first educational cycle of primary school to include children's kindergarten portfolios in the transition from kindergarten to school to monitor their current development, learning, and progress, as well as for effective, child-centred future planning. The child's kindergarten portfolio can be considered authentic learning material and used by the school to monitor and identify the child's current development in the emergent literacy areas. The portfolio is a qualitative source for identifying and diagnosing the status of emergent literacy in kindergarten and analysing the state of pre-literacy, reading and writing skills. Consequently, its collection of chronologically archived documentation of children's kindergarten achievements can serve as a starting point for additional child-centred support in planning educational work in first grade. The portfolio can also lay a foundation for developing a child-centred literacy approach. The teacher can gain insights into many aspects of the child's development and thinking through a dialogue with the child, thus helping to make the child's learning visible. This kind of interaction between the first-grade child and the teacher strengthens the relational aspect of the teacher's work, which plays a valuable role in the first-grader's trusting relationship with the teacher and creates and reinforces an emotionally stable and supportive learning environment.

Keywords: child's portfolio, transition from kindergarten to school, adult role, monitoring child's progress, child-centred planning

Pomen spremljanja in dokumentiranja otroka v predšolskem obdobju

Pomembnost spremljanja otrokovega razvoja, učenja in napredka v vrtcu opredeljuje že nacionalni dokument Kurikulum za vrtce (1999), iz katerega lahko v več poglavjih razberemo, da se ta odraža preko vloge odraslega, ki s spremljanjem preči tako usmerjene kot rutinske dejavnosti v procesu vzgojno-izobraževalnega dela. Mnogi strokovni delavci v vrtcih spremljajo otroke po elementih formativnega spremljanja (Holcar Brunauer idr., 2016), ki temeljijo na dejavni vključenosti otroka na neposredni in posredni ravni v vseh fazah procesa, dokumentiranju otrokovega razvoja, učenja in napredka, pomenu kakovostnih, sprotnih povratnih informacijah ter interakcijah v vseh smereh, učenju otrok od otrok, na medvrstniškem vrednotenju in podpori v vključevanju otroka pri samovrednotenju lastnega učenja in napredka.

Strokovni delavci v vrtcih k spremljanju in dokumentiranju vzgojno-izobraževalnega procesa (v nadaljevanju VI procesa) pristopajo še na druge načine ter stremijo k ažurnemu dokumentiranju in vnašanju kontinuitete v spremljanje, s čimer se skušajo čim bolj približati objektivnim videnjem otroka v aktualnem razvoju in delovati v območju njegovega bližnjega razvoja. Skupen cilj spremljanja je, da prikažejo otrokovo učenje vidno, da skozi reflektiraje otrokovega razvoja, učenja in napredka ter z vzporednim reflektiranjem lastne prakse in izhajanjem iz rezultatov/ ugotovitev spremljanja načrtujejo in oblikujejo kar se da optimalno, varno, spodbudno in podporno učno okolje za celosten razvoj posameznega otroka ter skupine kot celote.

Eden izmed boljših načinov spremljanja v vrtcu je spremljanje in dokumentiranje otrokovega razvoja, učenja in napredka preko portfolia¹ otroka (v rabi sta tudi izraza osebna mapa otroka ali listovnik). Portfolio je lahko oblikovan v fizični ali v elektronski obliki (e-portfolio). Nemalokrat pa so ustvarjene kombinacije obeh, kar omogoča spremljanje in dokumentiranje dosežkov otroka na vseh področjih razvoja (npr.

1 Portfolio: portfólio in portfólijo in portfóliji -a m (ó)
1. mapa z zbranimi deli, dosežki koga: v ocenjevanje je predložil svoj referenčni portfolio; fotografski portfolio
// zbirna mapa, listovnik: pripravil je celoten portfolio; vsak učenec ureja portfolio svojih izdelkov; osebni portfolio; otrokov portfolio / jezikovni portfolio; učni portfolio
(vir: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=portfolio>)

avdioposnetki, na katerih je vidno učenje s področja gibanja, umetnosti, jezikovnih in drugih kompetenc, ki jih je v fizični obliki težje prikazati).

Strokovne delavce v vrtcih in v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole (v nadaljevanju 1. VIO) želimo s prispevkom med drugim spodbuditi, da ustvarjajo in soustvarjajo portfolije skupaj z otroki oz. učenci, saj ta ne pripomore le k boljšim uvidom v otrokov razvoj, učenje in napredek, temveč je zaradi vključenih refleksij doprinos vsem (otroku, strokovnemu delavcu in staršem).

Portfolio otroka v vrtcu

Dokumentacija, ki je zbrana v portfoliu posameznega otroka v vrtcu, vsebuje avtentične, kronološko arhivirane dokaze o njegovem razvoju, učenju in napredku, ki omogočajo vpogled v individualnost, ustvarjalnost, inovativnost, način razmišljanja in druge za otroka pomembne vidike razvoja in učenja. Izbira dokumentacije, odložene v portfoliu, se nanaša na otrokov socialni, emocionalni, kognitivni in motorični razvoj, rabo jezika in interakcije, usvajanje aktivnih (tvorba in zastavljanje vprašanj, ocena situacije) in receptivnih strategij (opazovanje, poslušanje itn.) ter

tudi pridobivanje navad v zvezi z dnevno rutino² (Stritar in Sentočnik, 2006, str. 12).

Zajema izdelke načrtovanih dejavnosti, ki dokazujejo napredek na določenem področju, vendar ne samega načrtovanja strokovnega delavca (ne zajema priprave na vzgojno-izobraževalno delo). Vanj se odlaga tudi izdelke nenačrtovanih, spontano nastalih izdelkov, ki so lahko odraz podoživljanja dogodkov ali situacij, tako kot trenutnih navdihov otroka in naravne želje ali potrebe po ustvarjanju in izražanju. Največkrat portfolio zajema nabor dokumentacije obdobja enega leta, lahko pa tudi več let. V naboru oz. zbirki raznolikih, s pripisi datuma nastanka in opisi situacij, v katerih izdelki nastanejo in z vsebnostjo ostalih pomembnih podatkov, ki dokazujejo dosežek in individualnost otroka, so največkrat *likovni in drugi izdelki opremljeni torej z datumom nastanka, tehniko in morebitnimi komentarji otroka* (primer: Utrip iz prakse 1).

² Dnevna rutina predstavlja sestavni del kurikuluma v vrtcu in kontinuirane, ponavljajoče se vsakodnevne dejavnosti, kot so prihod in odhod otroka, prehranjevanje (zajtrk, kosilo, malica), počitek, osebna nega in navajanje na samostojnost pri skrbi zase, prehode med dejavnostmi in prostori (tudi prehod na zunanje površine). Kurikulum za vrtce (1999, str. 11) dnevno rutino opredeljuje kot vsakodnevne dejavnosti, ki so enakovredne zapisanim ciljem in vsebinam kurikuluma ter imajo zaradi komunikacije in interakcije z in med otroki ter z odraslim in v sklopu tega osmišljene in smotne organizacije časa ter prostora, za otrokov razvoj, učenje in napredek velik pomen.

UTRIP IZ PRAKSE 1: DOKUMENTACIJA – LIKOVNO IZRAŽANJE OTROKA

Slika 1: Doživljam.

Slika 2: Izražam.

Slika 3: Stopinje na drevesu.

Slika 1 prikazuje upodobitev motiva drevesa z igrišča v jesenskem času. Slika 2 prikazuje opremljenost likovnega izdelka na hrbtni strani. Barviti listi so bili deklici dokumentiranega izdelka spodbuda za likovno izražane z mokrimi barvami (otrok je lahko izbiral med suhimi barvicami, flomastri, voščenkami, svinčnikom in

mokrimi barvami ter jih kombiniral). Opazovanje in doživljanje drevesa skozi mesece je bilo za otroke pogosto izhodišče likovnih izražanj in diskusij. Vzgojiteljica je pri nastajanju likovnih izdelkov spremljala delo z materiali, samostojnost pri pripravi, vztrajnost, interpretacijo (komentarje je zapisala na hrbtno stran izdelka).

Ista deklica je naslikala drevo z igrišča v mesecu decembru tudi doma (Slika 3). Drevesu je dodala stopinje. Komentirala je, da je Božiček pustil sledi, ko je otroke opazoval z vrha drevesa na igrišču. Dekličin komentar je vzgojiteljica pripisala na hrbtno stran izdelka in ga datirala.

V protfoliu najdemo tudi *delovne liste, anekdotske zapise, avtentične zapise otrok, fotografije obeležitev*

tradicionalnih in individualnih, otroku ljubih dogodkov in uspehov (primer: Utrip iz prakse 2).

UTRIP IZ PRAKSE 2: DOKUMENTACIJA – ANEKDOTSKI ZAPISI, DOGODKI

Fotografije utrinkov s pohoda, ki so podkrepjeni z izjavami otrok o doživljanju pohoda, so lahko del skupne evalvacije.

Sliki 4 in 5: Dokumentiranje dogodkov.

Slika 4 prikazuje dokumentirani izdelek, ki ga je otrok izdelal skupaj s starši. Dodan je utrinek z delavnice, kjer so starši z otrokom. Slika 5 prikazuje utrinek s predstave s senčnim gledališčem. Dokumentacija, na kateri so fotografije sodelovanja s starši, imajo za otroke dodano vrednost. Ob fotografijah dogodkov v portfoliu se otroci še posebej radi ustavljajo in dogodke podoživljajo.

UTRIP IZ PRAKSE 3: PRIMER PODPORE OTROKU PREKO PORTFOLIA

Vzgojiteljica je v svoji zabeležki (v ta namen ima vzgojiteljica poseben »protfolio vzgojitelja« z opažanji za vsakega otroka posebej) zapisala, da je deklica I., ki izkazuje visoko stopnjo razvitosti domišljije in je ustvarjalna ter »verbalno močna«, še vedno zadržana pred vrstniki in se ne želi izpostavljati ali se povezovati z njimi. Zapiše tudi, da se deklica zjutraj s težavo poslovi od staršev (predvsem od očeta) in da se po prihodu v igralnico zadržuje le pri eni ali drugi vzgojiteljici. V igro z vrstniki se ne vključuje, čeprav igro pogosto z zanimanjem opazuje, medtem ko vzporedno individualno ustvarja. Vzgojiteljica je opažala, da si deklica želi stikov, toda potrebuje podporo pri približevanju/navezovanju stikov. Ker je deklica nadvse rada ustvarjala in je svoje izdelke odlagala v svoj portfolio (preden jih je odložila, je vzgojiteljici zmeraj bogato opisala svoj izdelek), je vzgojiteljica to izkoristila in k interpretacijam izdelkov deklice I. pričela vabiti drugo deklico, za katero je predvidevala, da bi se zadržano deklico I. lahko navezali, saj je tudi njena vrstnica pogosto posegala po materialih za ustvarjanje. Po nekaj skupnih pogovorih obeh deklic in vzgojiteljice ob izdelkih, odloženih v portfolio, sta se deklici povezali bolj kot je vzgojiteljica pričakovala. Vrstnica je pričela deklico I. vabiti tudi k igri z drugimi. Zadržana deklica I. je vse bolj dobivala zaupanje vase. Pozneje sta se deklicama pridružili še dve drugi deklici.

Vzgojiteljica je portfolio dobro izkoristila za krepitev medvrstniških vezi in pri individualni podpori. Dekličini dosežki so postali vidni tudi vrstnikom, čez čas je svoje dosežke rada delila v krogu z vsemi vrstniki. Preko pogovorov ob dokumentaciji portfolia z vzgojiteljico in vrstniki je dobivala veliko priložnosti za potrditve. V času zaprtja vrtca je mamica deklice I. vzgojiteljici preko e-pošte sporočila, da je deklico en dan našla na vrhu tobogana, kako objokana strmi proti kraju, kjer je vrtec. Vprašala jo je, zakaj je žalostna, in deklica ji je povedala, da pogreša prijatelje iz vrtca. Vzgojiteljica je tako dobila potrditev, da je deklica vrstnike povsem sprejela.

Slika 6: Predstavitev vsebine vrstnikom.

Vzgojiteljica in deklica I. sta v portfolio odložili fotografijo, ki je dokumentirala, kako je predstavljala svoj dosežek vrstnikom v krogu.

UTRIP IZ PRAKSE 4: DOKUMENTACIJA – NAPREDEK OTROKA

Sliki 7 in 8: Napredek v likovnem izražanju.

Sliki 7 in 8 prikazujeta napredek v upodobitvi sebe v razdobju treh mesecev. Slika levo prikazuje izdelek iz meseca marca, slika desno pa likovni izdelek iz meseca junija.

Slike 9, 10 in 11: Dokumentirani dosežki likovnega ustvarjanja 4-letne deklice.

Sliki 12 in 13: Dokumentiran medvrstniški dosežek pri igri z nestrukturiranim materialom ter deklice, ki se ji je prvič uspelo povzpeti do vrha lestve v telovadnici.

UTRIP IZ PRAKSE 5: DOKUMENTACIJA – INTERVJUJI Z OTROKOM

Dodajamo razmišljanja in opažanja vzgojiteljice ter primer intervjuja dečka, starega 5 let, ki je bil prve mesece po prihodu v vrtec izjemno tih, zadržan in se nikoli ni želel izpostaviti. Na zadržanost otroka so opozorili že starši ob prehodu otroka med oddelki. Komunikacija z vzgojiteljicama je bila le preko obrazne mimike, tu in tam je pokimal, redko je pogledal v oči, v izražanju svojih potreb je bil skromen. Vzgojiteljica je čutila njegove stiske, sočustvovala je z njim, toda želela je, da se počuti v vrtcu dobro in da uvidi, da ni nič narobe, če izrazi, kar želi, z besedami, namesto da čaka, da njegove potrebe oz. želje ugamejo otroci ali vzgojiteljici. Želela je, da se sprosti, prične zaupati okolju in se ima v vrtcu lepo. Z vzgojiteljico pomočnico sta skupaj iskali poti do rešitve težave. Čeprav so starši povedali, da deček doma prav prešerno govori, v vrtcu po komunikaciji še ni kazal večje potrebe. Ko vzgojiteljici po večtedenskem spremljanju nista našli ustreznih rešitev, kar bi ga spodbudilo h komuniciranju, sta starše prosili, da prinesejo od doma kak posnetek ali fotografijo kakšnega njemu ljubega dogodka, ki bi ga morda želel deliti z njima ali pa vsaj s katerim od vrstnikov. Ker so prav tisti konec tedna načrtovali družinski izlet na lokacijo, kjer se je deček lahko peljal s posebnim vozilom po žici, ga je mama pri tem posnela. Mamica dečka je poslala posnetek vzgojiteljici in deček je v ponedeljek zjutraj takoj ob vstopu v igralnico pripovedoval o izjemnem doživetju vožnje ob posnetku. Posnetek je vzgojiteljica shranila na USB ključek za njegov portfolio (vsak otrok je ime svoj USB ključek, na katerem so se zbirala digitalna dokumentacija: individualne fotografije, posnetki ipd.), pred tem je natisnila nekaj fotografij dogodka, ki jih je deček sam odložil v portfolio.

Opisan primer je bil odličen pričetek podpore dečku, ki je bil govorno nekoliko manj spreten. Preko leta je bil zaznan viden napredek, ki je vzgojiteljico pomiril, saj je vedno bolj prepoznavala dečkove kvalitete na več področjih, predvsem pa je lahko preko dokazov o napredku, ki jih je bilo v portfliu veliko in ob katerih sta se z vzgojiteljico veliko pogovarjala, ovrгла misel, da gre morda za zaostanek v razvoju, na kar jo je vzgojiteljica predhodnica sicer opozorila. Preko intervjuja (zapisan v nadaljevanju) z dečkom je dobila tudi potrditev, da deček logično razmišlja ter da že dobro razume prostorske odnose in oddaljenost vrtca od doma (izhodišče ugotovitvam teorija razvoja otrokovega mišljenja po Piagetu). Vzgojiteljica se je kljub napredkom trudila delovati v podporo dečkovi samopodobi skozi vse leto, saj se je zavedela možnosti, da se deček v septembru, ko bo prehajal v naslednji oddelek, ponovno zapre vase.

Intervju z dečkom:

»Ime mi je

Star sem štiri leta, čez nekaj dni bom pet.

Doma sem na vasi v hiši številka 35.

Do mene prideš tak, da se od vrtca pelješ domov. Najprej se pelješ naravnost, potem pa do Zare, pa do Rijane, potem pa do Mete, potem do Marte, potem pa do Lojzke, potem pa sem že skoraj doma.

Doma sem v hiši. Naša hiša je malo bele barve malo pa rumene barve.

Moja najboljša barva je svetlo modra kot jo je mel rad Matevž (vrstnik, ki se je v začetku leta preselil in so ga otroci nadvse pogrešali).

Najraje jem pohano meso – pohanega pišeka. Zraven pa mam rad riž. Sadja pa nimam rad - nobenega.

Najraje pijem mleko in kakav, pa melisin sok.

Za rojstni dan si želim male tačke, ker še nimam Rokija, pa Robija pa Maršala, pa še Zuma nimam. Pa Sile še mi manjka. (Gre za junake iz risanke Tačke na patrolji.)

V vrtcu se najraje igram z Markom. Igrava se rada z velikimi lego kockami in z železnico.

Mamico imam zelo rad, ker me pocarta, pa ateja imam rad, ker me vedno, ko pridem domov, objame.

Rad imam tudi Alino in Meliso, ker se skupaj igramo, pa ker me malo jezita.«

V mnogih primerih so v portfolio dodane tudi *fotografije s plakati vsebin/tematskih sklopov* (primer: Utrip iz prakse: 6, 8), ob katerih se otrok običajno zelo razgovori,

še posebej, kadar gre za poglobljene, dlje časa trajajoče vsebine, ki jih je soustvarjal z vrstniki.

**UTRIP IZ PRAKSE 6:
DOKUMENTACIJA – PLAKATI**

Fotografije plakatov, podobnih kot sta na sliki, se v portfolio odloži na list A4 formata. Tako je dokumentirana vsebina plakata otroku bolj vidna. Plakati imajo doprinos otroku zaradi procesa nastajanja in celostnega uvida v posamezen vsebinski sklop, vzporednih refleksij ter zaradi vloženega dela otroka in vrstnikov, ki so ga soustvarjali.

Slika 14: Dokumentiran plakat.

V portofolio otroka so dodani tudi različni zanimivi *zapiski o njegovi igri, zapisi o njegovem razmišljanju*, zajema pa tudi *dokumentacijo, preko katere lahko prepoznavamo otrokove višje potencialne*, ki jih

vzgojiteljica podkrepi z dokazom o izjemnih dosežkih otroka. Poleg navedenega nabora dokumentacije lahko zajema tudi *izdelke vrstnikov* (primer: Utrip iz prakse 7), ki so prav tako opremljeni z zapisom.

UTRIP IZ PRAKSE 7: DOKUMENTACIJA – IZDELEK VRSTNIKA

Otroci nemalokrat drug drugemu kaj narišejo ali izdelajo v dar. Preden izdelek odložijo ali ga podarijo izbrancu, ga prinesejo do ene izmed vzgojiteljic, ki ga opremi z zelenim komentarjem in datumom. Običajno otrok pove oz. narekuje, kaj naj vzgojiteljica pripiše k likovnemu izdelku. S tem se otrok tudi navaja na to, da je izdelek opremljen, da ima namen ter da je datiran (kronološka vrednost izdelka, ki pripomore k boljši časovni predstavljenosti otroka). Predstavljamo primer dejavne vključenosti otroka pri odlaganju likovnega izdelka priljubljenemu vrstniku ter podpore in razmišljanja vzgojiteljice pri tem.

Opis situacije

Deček 1 prinese izdelan kolaž, na katerem je upodobil vulkan iz lepenke. Ker je stalna praksa, da se risbico ali izdelek, ki ga otrok odloži v svojo mapo, opremi z lističem, na katerega se zapiše datum in anekdotski zapis, je to pričakoval tudi deček 1. Z izdelkom pride bližje in pove:

Deček 1: »To je vulkan za Liama,« pojasni.

Nasmehnem se in rečem: »Lepo. Krasno si ga izdelal, Liama boš zelo razveselil z njim. Želiš, da kaj pripišem?«

Deček 1 narekuje: »Napiši, da je to vulkan od mene. Pa da je za Liama.« Prikimam in še malo počakam, ker sem slutila, da bo želel še kaj dodati. Pri tem dečku je namreč običajno, da se razvije zgodba, vendar je potrebno, da ima dovolj časa, da to ubesedi. Po predvidevanjih je deček 1 naposled dodal: »Napiši, da je to vulkan, ki bruha in je prepodil vse dinosavre ... pa napiši, da je za Liama.« je ponovno dodal za vsak primer, da ne pozabim.

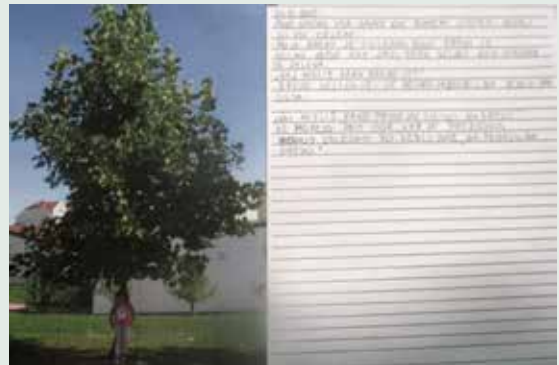
Deček 1 me opazuje, ko na listič zapisujem, kar je narekoval. Poleg si namenoma glasno prigovarjam/ponavljam, da lahko on sliši in me hkrati preverja. Ob koncu ga vprašam: »Ti preberem, da boš slišal, če sem 'prav napisala'?« Deček 1 prikima in odgovori: »Ja.« S prebranim je bil zadovoljen. Vprašam ga, če bo izdelek odložil v Liamovo zbirko sam ali naredim to jaz. Pove, da bo sam in doda: »To bo presenečenje zanj ... taka skrivnost.«, saj dotičnega otroka na ta dan ni bilo v vrtcu. S tem izdelkom za svojega prijatelja je deček na sebi lasten način izrazil, da vrstnika med drugim pogreša. Naslednje jutro je deček 1 takoj po prihodu vrstnika peljal dečka Liama k mapicam, da mu pokaže, kaj je zanj izdelal in odložil v njegovo mapo, ko ga ni bilo.

Opazovanje in spremljanje otrok/otroka v uvajalnem obdobju je namenjeno tudi spremljanju vsebin, ki so za otroke zanimive, aktualne in bi jih lahko z njimi razvijali in poglobljali skozi daljše časovno obdobje. V ta namen se pripravljajo raznolika spodbudna učna okolja in se otroke dejavno vključuje v načrtovanje (preko upoštevanja pobud, idej, opazanj ...). V nadaljevanju

želimo s predstavljenim izsekom iz portofolia otroka približati dokumentiranje vsebinskega sklopa, ki se je odvijal dlje časa in je bil razvojno-procesno naravnan. Kot že rečeno, pa ima posameznikov portofolio še mnoge druge, za otroka pomembne vsebine, ki so vsaka zase povedne prav zaradi njene avtentičnosti, ki otroka identificira skozi dokumentirane utrinke in dosežke.

UTRIP IZ PRAKSE 8: DOKUMENTIRANJE VSEBINE, KI SO JO V ODDELKU RAZVIJALI SKOZI VSO LETO

Vzgojiteljci sta v uvajalnem obdobju pri otrocih opazili veliko zanimanja za drevesa na igrišču. Da bi otroke čim bolj dejavno vključili, sta to opažanje izbrali za izhodišče pri načrtovanju VI procesa. Vsebino na temo dreves sta nameravali izkoristiti in razvijati skozi vsa področja kurikuluma, dokler bo interes. V ta namen, si je v mesecu septembru vsak izmed otrok lahko izbral drevo na igrišču, ki bo »njegov« in ga bo spremljal preko leta. Vsak otrok se je ob svojem drevesu fotografiral, fotografijo drevesa pa je naredil tudi sam (samoiniciativno večkrat v letu). Po prvih tednih spontanega in načrtnega opazovanja je vzgojiteljica otroke povabila k pogovoru in vsakega individualno izzvala, da o izbranem drevesu kaj pove.

Slika 15: Spremljanje sprememb na drevesu.

Slika 15 prikazuje deklico z drevesom, ki ga je izbrala, ter zapis pogovora deklice z vzgojiteljico, ki je bil odložen v portfolio. Dokument je bil ves čas v nastajanju (na isti list ob fotografiji je namreč vzgojiteljica kronološko vsake 4 mesece datirala in dopisala, kaj je otrok novega opazil na svojem drevesu, če je otrok pred tem že sam ni prosil, da dopiše, kaj novega je opazil).

V nadaljevanju je zapis spremljanja drevesa ene izmed deklic, stare 4 leta in 4 mesece. Vzgojiteljica je deklico vprašala, kaj je opazila oz. kaj bi želela, da zapiše o drevesu. Deklica drevo opiše in vzgojiteljici narekuje: »Moje drevo ima samo en rumeni listek. Ostali so vsi zeleni. Moje drevo je zelo zeleno. Moje drevo je veliko, večje kot jaz. Tako je veliko kot Simona in Lidija.« (Simona in Lidija sta bili vzgojiteljici.)

Vzgojiteljica deklico ponovno izzove z vprašanjem: »Kaj pa misliš, kakšno je drevo?« Deklica odgovori: »Drevo veliko je. Je zelo veliko jabolk. Na deblu ima usta.«

Vzgojiteljica nadaljuje z vprašanjem: »Kako pa misliš, da listki pridejo na drevo?« Deklica vzgojiteljici pojasni: »Ne morejo prit gor, ker je previsoko. Morajo splezati po deblu gor, da pridejo na drevo.«

Isti dve vprašanji bi vzgojiteljica postavila deklici ob koncu leta, če ne bi deklica v mesecu marcu, skupaj z vrstnico, prišla do ugotovitve, da ima njeno drevo korenine. To je bilo izhodišče za nadaljnjo raziskovanje z vsemi otroki, saj jih je ugotovitev, da ima drevo »nekaj« pod zemljo, navdušila. Na pobudo otrok so raziskovanje razširili v gozd, da bi preverili, ali imajo res vsa drevesa korenine. Kmalu se je razkrilo, čemu služijo korenine. Ob koncu leta je večina otrok skozi

spremljanje in raziskovanje skupaj s starejšimi vrstniki in vzgojiteljicama prišla do ugotovitve, kako se drevo hrani, kar je dokazovalo napredek (v mejah individualnih zmožnosti razumevanja tega podatka) pri posameznem otroku. Otroci so osvojili tudi mnoge druge značilnosti drevesa. Večina otrok je spontano izbrala svojemu drevesu tudi ime. Prav tako pa so se seznanili in si mnogi zapomnili poimenovanje vrste drevesa, ki ga opazujejo sami ali njihovi vrstniki.

Slika 16: Miselni izzivi v naravi.

V času zaprtja vrtca zaradi epidemioloških razmer je vzgojiteljica otrokom poslala delovne liste z naravoslovnimi izzivi na temo dreves. K sodelovanju je povabila tudi starše. Prejemala je bogate povratne informacije. Po odprtju vrtca sta vzgojiteljici skupaj z otroki reflektirali vsebino s prejetih delovnih listov, jih spodbujali, da čim natančneje izrazijo svoja doživetja doma v času zaprtja vrtca in slednje reflektirajo. Dokumentacijo, nastalo v času zaprtja vrtca, sta skupaj z otroki umestili v portfolio posameznika.

V porfoliu so lahko zbrane tudi *pesmi, izštevanka*, vanj pa se odlagajo tudi *izdelki, ki jih je otrok prinesel od doma*. Ponekod strokovni delavci dodajo še *gradiva z igrami (rajalne, didaktične ipd.)*, ki se jih je otrok rad igral in je v njih blestel. Dodani so tudi *dosežki, zbrani v digitalni obliki (fotografije, glasovni posnetki, avdio-in videoposnetki shranjeni na zgoščenkah, USB ključkih)*. Ti imajo zaradi možnosti večkratnih ogledov/poslušanj in refleksij (otroka in/ali odraslega), ki jih digitalna shramba dokazov omogoča, dodano vrednost.

Pri nastajanju portfolia je poudarjena visoka stopnja dejavne vključenosti otroka, ki se poleg tega, da se ta odraža že v procesu samega nastajanja dosežka, izpostavlja tudi pri zbiranju in kritičnem razmisleku ob izbiranju gradiva za portfolio, h kateri se stremi ves čas sprotnih in kasnejših refleksij otroka z odraslim ob odložitvi dokumentaciji. Strokovni delavci v vrtcu si posledično prizadevajo, da otrok iz nabora več svojih

izdelkov (glede na zmožnosti) sam izbere tistega, ki ga bo odložil v svoj portfolio. Na tak način se pri gradivu običajno navede tudi otrokova interpretacija oz. kritični razmislek v smislu utemeljitve izbire.

Izjemnega pomena v kontekstu navedenega so večšine podpore strokovnega delavca otroku, ki segajo od preišljenega postavljanja podpornih vprašanj, poslušanja in »slišanja« otroka, skozi kakovostne interakcije, ki se prepletajo s številnimi spodbudami in spoštovanjem otroka, vse do dajanja potrditev otrokovim zmožnostim in edinstvenosti dosežkov.

Otroku je njegov portfolio vedno dostopen, da ga lahko lista, ogleduje in ob njem podoživlja pomembne in zanimive trenutke iz svojega življenja ter ima tako možnost poustvariti ali dodati nova spoznanja (primer: Utrip iz prakse 9). Po pripovedih staršev mnogi otroci v letih odraščanja še vedno posegajo po svojih porfoliilih in podoživljajo čase iz vrtca.

UTRIP IZ PRAKSE 9: PORTFOLIO OTROKA NA DOSEGU ROK OTROKA

Slika 17: Portfolio na dosegu otrokom.

Dokumentiranje je »vidno« vsem in predstavlja spodbudo za ustvarjanje, bogatenje dokazov o učenju in napredku otroka ter spodbuja medvrstniško vrednotenje in samovrednotenje.

Slika 18: Portfolio na dosegu otrokom.

Vzgojiteljica je želela otrokom omogočiti, da lahko v portfolio samostojno odlagajo izdelke in do njega ves čas dostopajo ter da so vidni. V ta namen je hišnik vrtca na steno pritrtil letvo z objemkami v višini otrok. Spodbudno okolje ne omogoča le, da otroci samostojno dodajajo, odzemajo, podoživljajo in poustvarjajo vsebine ter jih vrednotijo skupaj z vrstniki in/ali vzgojiteljico, temveč deluje podporno tudi pri krepitvi samopodobe. Vzgojiteljica enkrat mesečno vsebino portfolia načrtno reflektira s posameznim otrokom, da dobi kontinuiran vpogled v napredek posameznika na različnih področjih porajajoče se pismenosti ter da tudi otrok sam spremlja svoje učenje in napredek. Izhajajoč iz ugotovitev spremljanja načrtuje nadaljnjo podporo skupaj z otrokom.

Prepoznava se pomembna **vloga strokovnega delavca v vrtcu pri nastajanju in rabi portfolia** v namene učenja, saj s sistematičnimi in priložnostnimi opazovanji ter beleženji, z zbiranjem in izbiranjem izdelkov skupaj z otrokom omogoča vpogled v otrokov razvoj in napredek ter ga prepleta z izgradnjo otrokove samopodobe. Portfolio temelji na približevanju, vključevanju in sodelovanju tudi z otrokovo družino. Spodbudno vpliva na sodelovanje med vrtcem in domom, kar je dodana vrednost h kakovosti odnosov, lahko pa je nadvse velik doprinos tudi učitelju prvošolca na prehodu iz vrtca v šolo.

Bralcu portfolia otroka lahko v dialogu skupaj z njim ponudi uvide v mnoge vidike otrokovega razvoja, učenja in napredka, ki naredi otrokovo učenje vidno.

Čeprav portfolio otroka ob prehodu v šolo ne more nadomestiti učiteljevega spremljanja prvošolčevega aktualnega razvoja ob vstopu v šolo, saj gre v portfoliu za predhodne dosežke (razvoj in napredki otroka so v razvojnem obdobju pred vstopom v šolo in ob samem vstopu v šolo v vidnem vzponu na več področjih (Marjanovič Umek in Zupančič, 2020; Marjanovič Umek, Kranjec, Fekonja in Bajc 2006)), mu je lahko pri prepoznavanju aktualnih zmožnosti na več področjih v učinkovito pomoč, kadar učitelj k predstavljanju portfolia otroka dejavno vključi.

Skozi kronološko odložene dokaze o učenju in napredku in diskusijo z otrokom o njih lahko prepoznavamo napredek preko dokazov, spremljamo otrokova razmišljanja in videnje dokazil skozi njegove interpretacije. S spodbudo otroku, da pove čim več sam, si lahko o napredku in zmožnostih otroka ustvarimo jasnejšo podobo ob vstopu v šolo in ga dejavno vključimo v vrednotenje in samovrednotenje dosežkov. Hkrati pa lahko učitelj dobi širši vpogled v dejavnosti, ki so bile izvedene v vrtcu (Cotič Pajntar in Zore, 2018).

Odnosna kompetenca učitelja in portfolio – temeljna podpora otroku

Dodana vrednost vrednotenja otrokovega portfolia se odraža tudi v pozitivnih čustvenih odzivih učitelja na otroka, s katerim vzpostavlja prve vezi in ustvarja spodbudno okolje v podporo varni navezanosti otroka na učitelja. Kadar ima otrok možnost svoj portfolio iz vrtca, ki je pogosto tudi njegovo osebno bogastvo, deliti z učiteljem, lahko učitelj z izkazanim zanimanjem za

otrokove dosežke in utrinke iz vrtca vzpostavi prve gradnike varne navezanosti, zaradi katerih mu bo otrok zaupal že v prvih dneh, saj se bo čutil vidnega in sprejetega.

Učiteljeva (odprta) vprašanja, čudenje in pristno zanimanje so neprecenljiva spodbuda, zlasti pri opisih in ubeseditvi vsebine portfolia. Zavzetost učitelja, izražanje naklonjenosti in potrditev, daje otroku občutek, da je dober in vreden, kar je za prvošolca ena izmed prvih in temeljnih potreb za ustvarjanje čustveno varnega in spodbudnega učnega okolja. V takem okolju bodo ustvarjeni pogoji, da bo otrok postal odprt za učenje in bo lahko »razprl krila« umu in ustvarjalnosti. Biti sprejet v očeh učitelja, njegove prve avtoritete (v spodbudnem smislu) v osnovni šoli, je za prvošolca še toliko bolj pomembno, saj se v novem, še neraziskanem in nepoznanem socialnem okolju velikokrat ne znajde. Zato sta sprejetost in priznanje za otrokov psihosocialni razvoj in zadovoljitev psihološke potrebe po varnosti ter za lažje prilagajanje novemu okolju (Johnson, 2019) izjemnega pomena.

Uporabna vrednost portfolia otroka na prehodu iz vrtca v šolo

Portfolio lahko umestimo med avtentično učno gradivo in ga uporabimo v namene spremljanja in ugotavljanja otrokovega aktualnega razvoja na več področjih porajajoče se pismenosti. Predstavlja lahko kakovosten vir za ugotavljanje stanja začetnega opismenjevanja v vrtcu in diagnosticiranje ter analizo stanja z vidika predopismenjevalnih zmožnosti in zmožnosti branja in pisanja v 1. razredu. Predstavlja izhodišče za nadaljnje načrtovanje in na otroka osredinjeno učenje.

Pri pogovoru z otrokom ob njegovem portfoliu lahko spremljamo različna področja zgodnje pismenosti, kot je govor, porajajoče se spretnosti branja in pisanja, pozornost ter vztrajnost, ki so med seboj povezane in dobro napovedujejo kasnejši razvoj bralne pismenosti in z njo povezano uspešnost v šoli (Marjanovič Umek, Fekonja in Hacin Beyazoglu, 2020). V nadaljevanju (Preglednica 1) ponujamo vpogled v nekatere možne vidike in področja spremljanja, ki nam jih ponuja vrednotenje portfolia skupaj z otrokom.

Preglednica 1: Vidiki in področja spremljanja otrokovega razvoja, učenja in napredka preko portfolia otroka.

VIDIKI IN PODROČJA SPREMLJANJA NAPREDKA OB PODPORI PORTFOLIA

ZGODNJA PISMENOST

- Vidik govora (jasnost govora, tvorjenje stavkov, raznoliko besedišče, pripovedovanje ...),
- glasovno zavedanje in zaznavanje (je pozoren na glasove v besedah, jih povezuje, jim pripisuje pomen, glas poveže s simbolom, besede razdeli na glasove ipd.),
- poimenovanje velikih tiskanih črk in/ali števil,ki,
- postavljanje vprašanj (ali postavlja enostavna, ali zmore oblikovati problemska vprašanja),
- razumevanje in ustvarjanje pomenov (ali razlage smiselno in kontekstualno poveže s svojimi izkušnjami, ali vzpostavlja vzročno-posledične povezave med pojavi in pomeni (osmišlja), ali povezuje, analizira, primerja, ali svoje pomene usklajuje z drugimi),
- raven razumevanja simbolov (ali razume pomene simbolov, piktograme črk, števil, ali si pri izražanju pomenov pomaga s simboli in metaforami).

OTROKOVO RAZUMEVANJE NOTRANJE ZGRADBE JEZIKA

(fonološko – glasovno, skladijsko zavedanje)

Zmožnost otroka, da razume jezik kot orodje za sporazumevanje in mišljenje ter razumevanje sebe kot uporabnika jezika (metasporazumevanje) (Marjanovič Umek, 2020).

- Rabo metajezika (ali otrok svoj govor popravlja, sprašuje po imenu stvari, tvori rime, jezik razstavi na posamezne enote),
- metakognicijo (ali otrok razume razliko med različnimi pomeni istega pojavnosti, ali izraža mentalna stanja, ki so pripeljala do pomena, razlage, dejavnosti, način pretvarjanja ipd.)

ZGODNJE PORAJAJOČE SE SPRETNOSTI BRANJA IN PISANJA

- Smiselno interpretira,
- kaže interes za tisk,
- ali loči med govorno in pisano besedo,
- ali sprašuje po pomenu in posluša,
- ali smiselno povezuje slike z vsebino,
- razume pomen tiska,
- razume, kako poteka branje/pisanje in ali pozna smer branja,
- razlikuje med risanjem in pisanjem,
- ali zmore brati posamezne besede,
- ali je osvojil koncept sporočila, ki ga drugi lahko »preberejo«.

PORAJAJOČE SE GRAFOMOTORIČNE SPRETNOSTI IN ORIENTACIJA	DRUGE SPRETNOSTI
→ Orientacija na površini (npr. risbe),	→ Preciznost in doslednost pri barvanju,
→ grafično uprizarja določene vzorce, linije,	→ natančnost pri izrezovanju,
→ zmore grafično ponazoriti osnovne like (krog, kvadrat, pravokotnik),	→ vztrajnost (dokončani in nedokončani izdelki),
→ koliko je pozoren na tanke in debele linije,	→ ustvarjalnost, priljubljen način izražanja otroka na področju umetnosti (glasbeno, likovno, gibalno, verbalno ...),
→ če čečka in se pretvarja, da piše,	→ petje pesmi – uvid v melodične in ritmične zmožnosti,
→ ali posnema, preslikuje in oblikuje črke.	→ dosežki iz področja gibanja.

Izdelki so rezultat spretnosti otroka, vztrajnosti, vizualiziranja ter niza miselnih konceptov. Dajejo uvid v to, kar otroka navdihuje in v njegova močna področja, načine povzemanja, pomnjenja dogodkov, predstavljivost in zmožnost povezovanja.

SPREMLJANJE ODNOSA DO UČENJA (STRATEGIJE IN NAČINI UČENJA) IN IGRE	SPREMLJANJE IN OPAZOVANJE ČUSTVENEGA ODZIVANJA OTROKA NA POSAMEZNE SEGMENTE PORTFOLIA V ČASU PREDSTAVLJANJA
→ Kaj se je otrok naučil,	→ Kaj otroka navdušuje,
→ kako se je učil,	→ kaj je zanj spodbuda, kaj izziv in kaj težava,
→ kaj je spoznal,	→ kakšne zamisli in predstave ima in kako jih interpretira,
→ kakšne izkušnje je pridobil in kako je izkušnje uporabljal,	→ njegove želje in zanimanja,
→ katera je priljubljena igra,	→ spremljanje otrokovega doživljanja in čustvene zavzetosti ob pripovedovanju (čustva, motivacija).
→ kako se je igra razvijala in nadgrajevala.	

Portfolio otroka je lahko v pomoč in izhodišče za diskusijo s svetovalnim delavcem pri nudenju individualne podpore otroku, ki odraža višje potenciale ali morebitne manke v razvoju, zaradi katerih posameznik potrebuje diferencirane pristope.

»Reflektivno učenje, ki ga portfolio spodbuja, je namreč učenje o sebi, o drugih in skupaj z drugimi« (Stritar in Sentočnik, 2006, str. 9).

Kadar govorimo o refleksiji, otroka ali odraslega, moramo imeti pred seboj, da gre za strukturirano podajanje razmišljanja posameznika, kjer je v ospredju metamišljenje. Že v predšolskem obdobju je namreč otrok zmožen reflektirati svoja občutja, si postaviti cilje in predvideti, kaj in koga za to potrebuje, ter načrtovati dejavnosti, preko katerih bo cilje dosegel (Batistič Zorec in Prosen, 2015). Podporno vlogo pri tem pa ima strokovni delavec (vzgojitelj ali učitelj), ki je otrokov sogovornik in ga z odprtimi vprašanji in miselnimi izzivi spodbuja, ter dopušča možnosti, da otrok razmišlja in se svobodno izraža, medtem ko komentarje in razmišljanja beleži.

Zaključna misel

Portfolio otroka zaradi avtentičnosti dokazov o razvoju, učenju in napredku predstavlja konsistentnost v spremljanju aktualnega razvoja in zaradi navedenega omogoča kakovostno podlago izhodiščem individualiziranega načrtovanja osredinjenega na posameznega otroka. Z refleksijami otrokovih dosežkov usmerja načrtovanje in izvedbo v proces učenja posameznika ter spremljanje njegovega napredka, saj ugotovitve predstavljajo izhodišče za nadaljnje VI delo. Otrok je tako postavljen v središče učnega procesa z njegovimi zanimanji, značilnostmi in potrebami.

Portfolio otroka lahko učinkovito pripomore k ugotavljanju njegovih zmožnosti z uvidom v zgodnjo oz. porajajoča se pismenost v vrtcu na več področjih ter izvedene dejavnosti v vrtcu. Za učitelja je to lahko

izhodišče pri načrtovanju vsebin pri sistematičnem, postopnem in individualiziranem opismenjevanju v prvem razredu oz. v 1. VIO ter tudi na ravni razreda. Da lahko k temu pristopa čim bolj izhajajoč iz otrokovih zmognosti, je portfolio priložnost, ki se na prehodu iz vrtca v šolo ponuja učitelju iz rok otroka.

Vrednotenje portfolia bo doseglo največji namen, kadar bo pri tem dejavno vključen tudi otrok. Pozitiven učinek vloge otroka se odraža pri spremljanju dialoga z otrokom, v krepitvi osebnostne kompetence otroka ter pri uvajanju v kritično vrednotenje dosežkov ob pregledih portfolia ter tudi na odnosni ravni učitelja, ki se na tak način z otrokom povezuje. Refleksije otrokovega portfolia z odraslim otroka spodbujajo k strukturiranemu razmišljanju, kar podpira metamišljenje otroka, učitelju pa daje uvid še v to področje spremljanja.

Dokumentacija o otrokovem razvoju, učenju in napredku predstavlja dragocen doprinos k spremljanju posameznega otroka, ki strokovnemu delavcu, naj si bo v vrtcu ali šoli, na podlagi ugotovitev spremljanja omogočajo načrtovanje in ustvarjanje kakovostnega, varnega, spodbudnega ter na otroka osredinjenega podpornega učnega okolja, ki u omogoča razvoj in učenje v območju bližnjega razvoja in se v procesu VI dela ne zaključijo.

Spremljanje in načrtovanje z izhodišči ugotovitev spremljanja tako ustvarja kontinuum, dejali bi lahko spiralnemu razvojno-procesnemu učenju otroka/ učenca, ki ga v njegovem vsestranskem razvoju in učenju v najširšem smislu, dviguje in mu nudi podporo, da razvija svoje potencialne optimalno in celovito, v kar se da največji meri, v lastno in širše gledano, družbeno dobrobit.

Viri in literatura

Aber, N. (2001). Uporaba portfolia na razredni stopnji OŠ. *Pedagoška obzorja*, letnik 16 (3), str. 88–99.

Batistič Zorec, M. in Prosen, S. (2015). *Priročnik za razvojno psihologijo v programu predšolske vzgoje*. (Interno gradivo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta

Cotič Pajntar, J. in Zore, N. (2018). *Priporočila za uspešen prehod otrok iz vrtca šolo*. Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/priporocila-za-vrtce_prehod_9-julij-2018.pdf

Fran SSKJ (b.d.). *Portfolio*. Pridobljeno s <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=portfolio>

Holcar Brunauer, A., idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Johnson, S. M. (2019). *Teorija navezanosti v praksi: čustveno usmerjena terapija (EFT) s posamezniki, pari in družinami*. New York: Guilford Press

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za šolstvo.

Lesničar, B., Peeters, W., Rutar Ilc, Z. idr. (2017): *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2021/03/linpilcare-ucitelj-raziskovalec-lastne-prakse.pdf>

Marjanovič Umek, L. Fekonja Peklaj, U. in Hacin Beyazoglu, K. (2020). *Zgodnja pismenost otrok: razvoj, spremljanje in spodbujanje*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta

Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2020). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerza v Ljubljani.

Marjanovič Umek, L., Kranjec, S., Fekonja, U. in Bajc, K. (2006). Dejavniki otrokove pripravljenosti za šolo. *Psihološka obzorja*, letnik 15(2), str. 31–51.

Rutar, D. (2011). Sodobna nevroznanost za šolo 21. stoletja. *Vzgoja in izobraževanje*, letnik 42 (3), 15–22.

Stritar, U. in Sentočnik, S. (2006). *Otrokov portfolio v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

William, D. (2013). *Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih*. V S. Sentočnik (ur.), *O naravi učenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf>